

Ресурсно-орієнтоване навчання у процесі професійного розвитку майбутніх дефектологів

М. М. Кононова

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, м. Полтава, Україна
Corresponding author. E-mail: meershaum@ukr.net

Paper received 24.10.18; Accepted for publication 28.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-181VI75-08>

Анотація. У статті розглянуто ресурсно-орієнтований підхід до процесу професійного розвитку майбутніх дефектологів. Визначені основні характеристики ресурсно-орієнтованого навчання при застосуванні технологій освітніх проектів. Розкрито етапи ресурсно-орієнтованого навчання у навчальній діяльності при вирішенні завдань. Виокремлено чотири види діяльності, що передбачені технологією освітнього проекту: обговорення, адаптація, взаємодія, відображення. Схарактеризовано діяльність тандему «студент-викладач» у процесі застосування технологій освітніх проектів при ресурсно-орієнтованому підході до професійного розвитку майбутніх дефектологів. Представлено розроблену модель ресурсно-орієнтованого навчання при реалізації технології освітнього проекту, яка складається із чотирьох взаємопов'язаних блоків: орієнтовного, ресурсного, реалізаційного та контрольного.

Ключові слова: майбутній дефектолог, проект, професійний розвиток, технологія освітнього проекту, ресурсно-орієнтований підхід.

Вступ. В умовах кардинальних перетворень в системі вищої освіти, зростання вимог до особистісних і професійних якостей вчителя-дефектолога передбачаються суттєві зміни в його компетентнісних характеристиках, переведення змісту, форм і методів навчання з традиційного ритму функціонування в режим динамічного розвитку дослідницьких можливостей майбутнього дефектолога. Адже проектно-пошукова діяльність забезпечує набуття студентом необхідних знань, наявність об'єктивного уявлення про себе, як суб'єкта вирішення завдань у реальному середовищі освіти, мотивації до наукової діяльності, а також особистісні якості, необхідні для проведення педагогічних досліджень, професійного зростання. Саме освітні проекти, на нашу думку, відіграють важливу роль у процесі професійного розвитку майбутнього дефектолога.

Короткий огляд публікацій за темою. Проект – це поєднання теорії та практики, постановка певного розумового завдання і практичне його виконання. Освітні проекти спрямовані на оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності, духовне та професійне становлення особистості через активні дії й створення суб'єктом власної стратегії навчання (Карбованець, Куруц, Голуб, 2008).

Ю. Хотунцев, В. Симоненко, О. Козіна, Б. Орлов, М. Шигонцев під *проектом* розуміють самостійну творчу роботу, що включає план, який формується і уточнюється упродовж періоду виконання проекту. Тематика повинна бути різноманітною і розвивати творче мислення, навички дослідження, уміння інтегрувати знання (Хотунцев, Симоненко, Козіна, Орлов, 1994). О. Пехота стверджує, що проект – практика особистісно-орієнтованого навчання у процесі конкретної праці учня чи студента, на основі його вільного вибору, з урахуванням його інтересів. Учена пише, що у свідомості учня це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені треба і де я можу ці знання застосувати». Для педагога – це прагнення знайти розумний баланс між академічними знаннями, уміннями та навичками (Пехота, Кіктенко, Любарська, 2003). Є. Полат розглядає проекти як сукупність

навчально-пізнавальних прийомів, за допомогою яких учні чи студенти набувають знання та навички в процесі планування та самостійного виконання певних практичних завдань з презентацією результатів (Полат, Петрова, 2004).

На думку А. Лебедевої, Є. Іванової, проект – це сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум для створення реального об'єкта, предмета, створення різного роду теоретичного, інформаційного продукту. За П. Вороною, М. Гриньовою, Н. Сас, проект – це універсально велика кількість взаємопов'язаних робіт із обумовленою датою початку (старту) і відомими цілями (задачами), досягнення яких означає завершення проекту. При цьому визначено бюджет, необхідні ресурси та якість результату (Гриньова, Сас, Ворона, 2010).

Н. Кононець використовує терміносполучення «інноваційний освітній проект», під яким розуміє унікальну діяльність, регламентовану встановленими термінами, спрямовану на досягнення заздалегідь передбачуваного результату або створення певного, унікального навчального продукту чи послуги, відповідно наявних ресурсів та вимог до його якості (Кононець, Миколайчук, 2011).

Загалом, кожний освітній проект має бути SMART: S – specific (конкретний); M – measurable (вимірюваний); A – achievable (можливий для досягнення); R – realistic (реалістичний за ресурсами); T – timely (визначений в часі, своєчасний).

Головну ідею застосування методу проектів у процесі професійного зростання майбутніх дефектологів можна сформулювати наступним чином: все, що я пізнаю, я знаю, для чого це мені потрібно, і де, і як я можу ці знання застосувати у майбутній професійній діяльності. Використання методу проектів вимагає від викладача не стільки викладання, скільки створення умов для прояву в студентів інтересу до пізнавальної діяльності, майбутньої професії, самоосвіти, орієнтації на освіту упродовж усього життя й застосуванню отриманих знань на практиці. Таким чином, метод проектів слід розуміти як більш ширше поняття, як от «технологія освітнього проекту» (ТОП).

Метою статті є виокремлення ресурсно-орієнтованого підходу до процесу професійного зростання майбутніх дефектологів як складової технології освітнього проекту та характеристика моделі їх реалізації.

Матеріали й методи. Спираючись на дослідження Н. Кононец, у нашій роботі технологія освітнього проекту – це сукупність методів та прийомів організації процесу професійного зростання майбутніх дефектологів, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх учасників освітнього процесу з метою отримання освітнього продукту за певний проміжок часу [2, с. 28].

Без сумніву, технологія освітнього проекту, наголошують Н. Голуб, О. Карбованець, Н. Кононец, Н. Куруц, базується на використанні методу проектів, але, на відміну від нього, є фактично філософією управління освітнім процесом, спрямованою на оволодіння різними способами творчої, дослідницької діяльності, духовне та професійне становлення особистості студента через активні дії й створення суб'єктом власної стратегії навчання (Карбованець, Куруц, Голуб, 2008, Кононец, 2016). ТОП допомагає знайти розумний баланс між академічними знаннями й практичними вміннями.

На підставі аналізу наукових праць можна зробити висновок, що в основі ТОП лежить проблемно-орієнтований та ресурсно-орієнтований підходи до процесу професійного зростання майбутніх дефектологів.

Серед розмаїття визначень найближчим нам є визначення Н. Кононец, яка розглядає метод проектів як метод ресурсно-орієнтованого навчання і тлумачить його як способи діяльності тандему «студент-викладач» в освітньому процесі, спрямовані на самостійну роботу студентів (індивідуальну, парну, групову), яку вони здійснюють упродовж певного часу з використанням різноманітних інформаційних ресурсів та на формування самостійної пізнавальної діяльності студентів [2].

Осмилення та узагальнення досвіду використання методу проектів при ресурсно-орієнтованому навчанні, як наголошує Н. Кононец, уможливили зробити висновок: основна цінність цього методу в тому, що він орієнтує студента на створення інформаційного продукту, а не просто на вивчення певної дисципліни, що є актуальним у процесі професійного зростання майбутніх дефектологів. Студенти індивідуально або у міні-групах за певний час повинні виконати пізнавальну, пошукову, дослідницьку, технологічну роботу на задану.

Водночас, теми проектів повинні спрямовуватися на здобуття компетенцій у галузі діагностичної, корекційно-педагогічної, соціально-педагогічної, комунікативної діяльності, які не мають аналогів в діяльності педагога, що працює з нормально розвинутими дітьми, або такими, що відрізняються значною своєрідністю [1].

Ресурсно-орієнтований підхід до процесу професійного зростання майбутніх вчителів-дефектологів базується на ідеях ресурсно-орієнтованого навчання (Resource-Based Learning), яке слід тлумачити як цілісний динамічний процес організації і стимулювання

самостійної пізнавальної діяльності студентів з оволодіння навичками активного перетворення інформаційного середовища, який передбачає оптимальне використання тандемом «студент-викладач» консолідованих кадрових, матеріально-технічних, навчально-методичних, фінансових та інформаційних ресурсів [2].

Ресурсно-орієнтоване навчання, на думку Н. Кононец, передбачає 3 етапи у навчальній діяльності при вирішенні навчальних завдань, які представляють собою процес побудови знань:

Розвідка → Інтерпретація → Створення нових ідей.

Етап «Розвідка» передбачає самостійний пошук студентами необхідної інформації у межах роботи над дисципліною (модулем, темою, запитанням) за допомогою різноманітних ресурсів (засоби масової інформації, друковані та електронні ресурси, Інтернет-ресурси).

Етап «Інтерпретація» – етап обробки, аналізу, інтерпретації знайденої інформації та її адаптація до конкретних навчальних цілей і завдань.

Етап «Створення нових ідей» – етап узагальнення та систематизації інформації, прийняття рішень, генерації нових ідей, побудови знань.

Студенти, послідовно проходячи ці етапи, стають відповідальними компетентними оцінювачами інформації, творчими її користувачами. Очевидно, що ресурсно-орієнтований підхід при застосуванні технологій освітніх проектів заснований на необхідності формування навичок інформаційної грамотності та інформаційної компетентності майбутніх дефектологів.

ТОП у процесі професійного зростання майбутніх дефектологів забезпечує реалізацію 4-х основних аспектів процесу навчання (концепція викладача, побудоване навчальне середовище викладача, концепція студента, конкретні навчальні дії студента).

Педагогічний сценарій ТОП передбачає 4 види діяльності:

1. Обговорення (між викладачем та студентом на основі принципу доступності; викладач та студент мають домовитися про цілі навчання у процесі роботи над проектом).

2. Адаптація (дії студента мають бути адаптовані до побудованого навчального середовища викладача; викладач має адаптувати цілі до можливостей студента, а також до форм, методів та засобів навчання; наявний зворотній зв'язок між викладачем та студентом у процесі роботи).

3. Взаємодія (викладач має створити реальні сучасні умови для навчання, адаптовані до навчальних завдань, які ставляться перед студентом у процесі роботи над проектом).

4. Відображення (відображення навчальної діяльності як з боку викладача, так і з боку студента; викладач має переглянути й адаптувати завдання проекту до навчальних потреб студента; студенти мають відображати всі етапи процесу навчання при роботі над проектом) [4; 2].

Ресурсно-орієнтований підхід до процесу професійного зростання майбутніх вчителів-дефектологів при застосуванні ТОП передбачає розробку різноманітних електронних освітніх ресурсів, які стануть у

пригоді як викладачам при підготовці навчально-методичних матеріалів, так і студентам при створенні електронного інструментарію для майбутньої професійної діяльності дефектолога.

Отже, основними характеристиками ресурсно-орієнтованого навчання при застосуванні ТОП є:

- спрямованість (не лише на засвоєння знань, умінь, навичок, але й на тренінг здібностей активного і самостійного дослідження інформаційного середовища як частини інформаційного простору, що формує найближче оточення студента і є сукупністю умов, що забезпечують його продуктивну освітню діяльність);

- гнучкість – можливість побудови індивідуальної освітньої траєкторії: навчання в зручній для студента час, у зручному місці й темпі; використання доступних і зручних пристроїв та інформаційних ресурсів; самостійне формування плану навчання на базі незалежних освітніх ресурсів у процесі проектно-діяльності;

- динамічність – одночасне використання великої кількості джерел інформації (друкованих підручників, наукової літератури, періодики, електронних бібліотек, банків даних, баз знань, ЗМІ тощо) у поєднанні з можливостями інтерактивного спілкування з викладачами та іншими студентами засобами Інтернету;

- відкритість – завдяки використанню інформаційно-телекомунікаційних технологій з'являються широкі ІТ-можливості для експорту та імпорту навчальних ресурсів для всіх бажаючих навчатися через Інтернет, можливості входження кожного навчально-закладу, освітньої установи до світової освітньої спільноти;

- практичність (практичне застосування інформаційних ресурсів у навчанні, житті, майбутній професійній діяльності вчителя-дефектолога);

- потенційна нескінченність (у процесі роботи над проектом використання для опрацювання необмеженого спектру інформаційних ресурсів при вирішенні певного завдання);

- реальність (студент стає самокерованим у процесі роботи над проектом, що відповідає реальному життю та спонукає до постійного відстеження інформації, її адекватної інтерпретації й подальшого використання);

- фундаментальність (завдяки досвіду роботи з інформаційними ресурсами можливість сформувати міцний базис знань, умінь та навичок, які можуть бути використані у майбутніх навчальних та професійних ситуаціях);

- оновленість ролей – нові ролі для студента (дослідник інформаційного середовища), викладача (тьютора), бібліотекаря (педагога-бібліотекаря) в освітньому процесі, зокрема, у процесі професійного зростання майбутніх вчителів-дефектологів (Ануфрієв, Бандурка, Яриш, 1999, Кононец, 2016).

Схарактеризуємо діяльність тандему «студент-викладач» у процесі застосування ТОП при ресурсно-орієнтованому підході до професійного розвитку майбутніх дефектологів: студент визначає мету діяльності – викладач допомагає йому в цьому; студент відкриває нові знання, будує знання – викладач разом

з бібліотекарем рекомендує джерела знань; студент експериментує – викладач розкриває можливі форми і методи експерименту, допомагає організувати пізнавальну, самоосвітню діяльність; студент обирає – викладач сприяє прогнозуванню результату вибору; студент активний – викладач створює умови для розвитку активності; студент – суб'єкт навчання, викладач – партнер; студент відповідає за результати своєї діяльності – викладач допомагає оцінити отримані результати і виявити способи вдосконалення діяльності.

Результати дослідження. Таким чином, урахувавши дослідження Н. Кононец (2016), О. Комар (2011), О. Муковоза (2016), нами побудована модель ресурсно-орієнтованого навчання при реалізації ТОП, яка складається із 4 взаємопов'язаних блоків: орієнтовного, ресурсного, реалізаційного та контрольного.

У орієнтовному блоці в узагальненому вигляді повинна бути подана основна ідея проекту, його мета, завдання та вказані ключові питання, пошук відповіді на які забезпечить вирішення завдань. Він включає також терміни та умови впровадження проекту, учасників та керівництво проекту, а також програму виконання дій, що забезпечує більш продуктивний підхід до усвідомлення змісту навчання і сприяє формуванню у майбутніх вчителів-дефектологів певного типу мислення.

Ресурсний блок включає в себе ті ресурси, які можуть бути використані під час роботи над проектом: кадрові (науково-педагогічні кадри, працівники бібліотеки, технічний персонал: лаборанти, системні адміністратори, інженери з обслуговування комп'ютерної техніки тощо); навчально-методичні (традиційні та електронні ресурси); матеріально-технічні (приміщення, обладнання, бібліотечний фонд, програмне забезпечення); інформаційні ресурси (сукупність документів в інформаційних системах).

Реалізаційний блок – основний, виконавчий блок моделі. Його зміст, як правило, представлено суттєвою новою інформацією, яку повинні засвоїти студенти. Вона розкриває й ілюструє шляхи вирішення проблеми, демонструє процес заданих перетворень. При цьому передбачається не лише засвоєння, але й узагальнення студентами цієї інформації. Узагальнене знання виконує організуючу й орієнтуючу функцію, підвищує якість знань, умінь, навичок, забезпечує побудову знань.

Контрольний блок моделі призначений для визначення ступеня відповідності отриманого інформаційного продукту (результату проекту) з метою та окресленими завданнями. За його допомогою здійснюється необхідна корекція як орієнтовного, так і реалізаційного блоків.

У цілому, ресурсно-орієнтоване навчання при реалізації ТОП уможлиблює реалізацію принципів розвитку педагогічного професіоналізму у майбутніх дефектологів (за Т. Федірчик):

- принцип диверсифікації, який передбачає різноманітність і варіативність форм, змісту розвитку педагогічного професіоналізму залежно від потреб майбутніх дефектологів;

- принцип особистісно орієнтованого підходу, що враховує запити, потреби, а також індивідуальний

рівень педагогічного професіоналізму кожного майбутнього дефектолога;

- принцип оптимальності, який передбачає оптимальність змісту, форм, методів розвитку педагогічного професіоналізму майбутнього дефектолога;

- принцип відкритості та доступності, що передбачає добровільність участі та свободу вибору програми й освітньої траєкторії розвитку педагогічного професіоналізму майбутнього дефектолога, можливість переходу від однієї форми до іншої, а також їх поєднання [2, с. 85].

Узагальнюючи досвід впровадження технологій освітніх проектів у процесі професійного зростання майбутніх дефектологів можна сформулювати низку висновків:

1. ТОП уможливує реалізувати суть ресурсно-орієнтованого навчання: надати студентів роль дослідника інформаційного середовища, викладачеві – ролі тьютора та забезпеченні свободи вибору інформаційних ресурсів для вирішення поставлених завдань [2].

2. Майбутні дефектологи при ресурсно-орієнтованому навчанні набувають інформаційної компетентності та розвивають власну інформаційну культуру.

3. Майбутні дефектологи при ресурсно-орієнтованому навчанні навчаються створювати електронні освітні ресурси.

4. Майбутні дефектологи зможуть успішно використовувати комп'ютер, програмне забезпечення та Інтернет-сервіси для організації спеціальних корекційних занять у майбутній професійній діяльності.

5. У студентів та учнів, з якими вони працювали під час практики, розвивалася саморегуляція навчальної діяльності (сформованість в індивіда умінь бачити

кінцеву мету діяльності, самостійно знаходити шляхи її досягнення і домагатися її здійснення).

6. Студенти навчилися прийомам пошуку інформації за допомогою широкого спектру інформаційних ресурсів та її обробки, а також самостійно здобувати, оновлювати, поповнювати знання, аналізувати та використовувати їх під час навчання та в подальшій професійній діяльності.

7. Використання ресурсно-орієнтованого навчання реалізує триступеневу модель освоєння ІКТ в освіті: перша ступінь – розвиток елементарної комп'ютерної грамотності та інформаційної культури (ІКТ-компетентність); друга ступінь – засвоєння нових знань за допомогою комп'ютера; третя ступінь – студент вчиться будувати і керувати навчанням, майбутньою професійною за допомогою комп'ютерного моделювання. На цій стадії, як наголошує О. Муковіз, комп'ютерні засоби використовують для розвитку навичок неперервної освіти [3].

8. Ресурсно-орієнтоване навчання забезпечує створення оптимальних умов для втілення парадигми «освіта упродовж усього життя», яка має стати підґрунтям для майбутнього професійного самовдосконалення та самореалізації кожного майбутнього дефектолога.

Висновки. На підставі аналізу наукових праць виявлено, що в основі технології освітнього проекту лежить ресурсно-орієнтований підхід. Згідно цього, побудовано модель реалізації технології освітнього проекту у процесі професійного розвитку майбутніх дефектологів, яка складається із орієнтовного, ресурсного, реалізаційного та контрольного блоків, що уможливило забезпечення ефективності розвитку професійних умінь майбутніх дефектологів та готує їх до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гладуш В. А. Рівень післядипломної освіти учителя-дефектолога: історія, сучасний стан / В.А. Гладуш // Науковий часопис. Корекційна педагогіка. – 2014. – с. 56-63.
2. Кононец Н. В. Основи ресурсно-орієнтованого навчання дисциплін комп'ютерного циклу (з досвіду аграрних коледжів) : монографія / Н.В. Кононец. – Полтава: ПУЕТ. – 2016. – 506 с.
3. Муковіз О. П. Дистанційне навчання у системі неперервної освіти вчителів початкової школи: теорія та методика : монографія / О.П. Муковіз. – Умань : Видавець «Сочинський М. М.». – 2016. – 393 с.
4. Laurillard D. Rethinking university teaching: A framework for the effective use of educational technology. Routledge/Falmer: London. – 2002.

REFERENCES

1. Hladush V. A. The level of postgraduate education of the speech pathologists: history, current state / V.A. Hladush // Naukovyi chasopys. Korektsiina pedahohika. – 2014. – s. 56-63.
2. Kononets N. V. Fundamentals of resource-oriented training of disciplines of the computer cycle (from the experience of agrarian colleges): monograph / N.V. Kononets. – Poltava: PUET. – 2016. – 506 s.
3. Mukoviz O. P. Distance education in the system of continuous education of primary school teachers: theory and methodology : monograph / O.P. Mukoviz. – Uman : Vydavets «Sochinskyi M. M.». – 2016. – 393 s.
4. Laurillard D. Rethinking university teaching: A framework for the effective use of educational technology. Routledge/Falmer: London. – 2002.

Resource-based approach to the future speech pathologists professional development

M. M. Kononova

Abstract. The article reviews the resource-based approach to the future speech pathologists professional development. The basic characteristics of the resource-based study were determined in the application of educational projects technologies. The educational activity steps of the resource-based study while solving problems have been determined. The four types of activities stipulated by the educational project technology: discussion, adaptation, interaction, reflection were distinguished. The "student-teacher" tandem activity in the process of educational projects technologies application with the resource-based approach to the future speech pathologists professional development is described. The developed model of resource-based training is presented in the educational project technology implementation, including four interconnected units: guideline, resource, implementation and control.

Keywords: future speech pathologists, project, professional development, educational project technology, resource-based approach.